

Səyavuş mənim tək-cə qohumum deyildi, həm də yaradıcılıq ortağım idi

Onunla birlikdə yazdığım “Xəzər balladası” baleti çox böyük uğur qazanmışdı

Əməkdar incəsənət xadimi, Əməkdar mədəniyyət işçisi, Prezident təqaüddçüsü, şair-tərcüməçi Səyavuş Məmmədzaadənin vəfatından çox sarsıldım. O, tək-cə övladlarımların dayısı kimi yox, həm də mənim bir sıra əsərlərimin sözlərinin müəllifi, özünəməxsus musiqi duyumu, milli incəsənətimizin bilicilərindən biri, eyni zamanda, maraqlı həmsöhbət kimi daim üreyimizdə yaşayacaq. Onunla ədəbiyyatın və incəsənətin bütün sahələri barədə saatlarla söhbət etmək mümkün idi.

Elə buradaca xatırladım ki, Səyavuş sentyabrın 5-də dünyasını dəyişmiş, ertəsi gün isə yazıçı Məmməd Orucun “525-ci qəzet”də onun vəfatı ilə bağlı hüznü bir yazısı verilmişdi. Yəni onun ölümü ədəbi ictimaiyyəti və mətbuat nümayəndələrini həqiqətən sarsıtmışdı. Mərhum sənətkarımız haqqında belə tezliklə yazı hazırlayanlara və həmin məqaləni böyük oxucu auditoriyasına təqdim edənlərə sidq-ürəkdən təşəkkürümü bildirirəm.

... Mən 1960-cı ildə Səyavuşun bacısı Ofeliya Məmmədzaadə ilə ailə həyatı qurmuşdum. O zaman Səyavuş Azərbaycan Dövlət Universitetinin (indiki BDU) filologiya fakültəsini yenəcə bitirmiş və Moskvadakı Maksim Qorki adına Dünya Ədəbiyyatı İnstitutuna qəbul olunmuşdu. O vaxt mən SSRİ Bəstəkarlar İttifaqının Moskvada keçirilən tədbirinə dəvət etmişdilər. Yəni Moskvada bir neçə gün birlikdə olduq və Səyavuşun əsl insani keyfiyyətlərini həmin qısa səfərdə kəşf etdim. Sonradan uzun illər boyu həqiqi dost və arzuolunan həmsöhbətimə çevrildi.

Sonralar ünsiyyətimiz sənət sahələrimizə də keçdi. O mənim yaradıcılıqla maraqlanırdı, mən də onun. Çox dəyərli tərcümələri var idi. Şairlər onu gözəl təb sahibi kimi qəbul edirdilər, tərcüməçilər isə ən ustad tərcüməçilərdən biri kimi. Mən Səyavuşun sözlərinə bir sıra mahnılar yazmışam. Həmin mahnılar Xalq artisti Flora Kərimovanın və bir neçə digər müğənninin ifasında dövlət radiomuzun fondu üçün lentə alınmışdır. Mənim yubileylərimdə və yaradıcılıq gecələrimdə həmin mahnılar da repertuarda olur.

Ancaq bizim yaradıcılıqlarımızın ən böyük uğuru ötən əsrin 60-cı illərinin sonlarında yazdığımız “Xəzər balladası” bərpərdəli baleti olmuşdu. Səyavuş həmin baletin libretto müəllifi idi. Bu əsər bizə Azərbaycanda da, onun hüduqlarından kənarda da böyük şöhrət qazandırmışdı. “Xəzər balladası” 1968-ci ildə Azərbaycan Dövlət Opera və Balet Teatrında tamaşaya qoyulduqdan sonra (baletmeysterlər Rəfiqə Axundova və Maqsud Məmmədov) tezliklə Moskva, Sankt-Peterburq, Kiyev və keçmiş SSRİ-nin, eləcə də Fransanın bir neçə şəhərlərində, Lüksemburqda və Monte-Karlo-da göstərilmişdi.

Xatırladım ki, “Xəzər balladası” baleti Moskvanın Qurultaylar Sarayında da oynanılmışdır. Xaricdə isə bu balet 30 dəfədən çox nümayiş etdirilmiş, Fransanın Amyen, Bezan-son, Dijon, Le-Krezo, Nansi, Eks-Provans, Monpelye şəhərlərində tamaşaya qoyulmuş-

dur. Əsər Parisdə keçirilən VII Beynəlxalq Rəqs Festivalında “Şan Elize” Teatrında oynanılaraq, böyük uğur qazanmışdır. Bu barədə Fransa mətbuatında da bir sıra müsbət rəylər dərc olunmuşdu.

Məsələn, “Parizyen libere” yazırdı ki, “Xəzər balladası” baleti koloritli və şəffaf tərzdə instrumentləşdirilmiş musiqidən ibarətdir. “Le Monde” qəzetində çıxmış rəydə belə deyilirdi: “Bu əsər həqiqətən dəniz neftçilərinin həyatından bəhs edən gözəl bir himndir... Bu musiqi əsərində maşınların işləməsi, neftin necə əldə olunması və s. geniş surətdə qələmə alınmışdır”. Mənim müəllimim Qara Qarayev müsahibələrinin birində qürurla qeyd edirdi ki, “Paris Azərbaycan baletinin varlığını etiraf etdi”.

Səyavuş Azərbaycan və rus dillərində dəyərli şeir kitablarının müəllifi, klassik və müasir ədəbiyyat nümunələrinin rus dilinə çevrilməsində və təbliğində böyük xidmətləri olan sənətkar idi. Böyük şairimiz Bəxtiyar Vahabzadə onun haqqında demişdi: “Qələm dostumuz tərcüməçilik fəaliyyəti ilə yanaşı, rus dilində bir neçə şeir kitabı da nəşr etdirmişdir. Mən bu kitabları oxumuş, onun özünəməxsus poetik üslubunu, yazı manerasını həmişə sevmişəm... Doğrusunu deyim ki, mənim yazılarımı rus dilinə çevirdiyi zaman dilimizdəki mürəkkəb ibarətləri, xüsusən, idiomatik deyimləri sərrast tərcümə edə biləcəyindən ehtiyat edirdim. Sonralar gördüm ki, Səyavuş mənim seçib sonaladığım şirin xalq deyimlərini, mürəkkəb ibarələrin rus dilindəki qarşılığını böyük ustalıqla tapır, bədiiliyi saxlamaqla mətləbi dəqiq tərcümə etməyi bacarır. Şübhəsiz, hər iki dili mükəmməl bilən, sözün rəng və çalarlarını bir-birindən seçib yerinə görə dəyişən bu cür ustalığa sahib ola bilər. Mən Səyavuşda bu məharəti gördüyümə görə, onun ana dilində şeir yazmağa başladığını eşidəndə buna təəccüb etmədim, əksinə sevindim”.

Yazıçı Məmməd Oruc isə “525-ci qəzet”də verilmiş, yuxarıda adını çəkdiyim “Gözlənilən ayrılığın tarixçəsi” adlı məqaləsində yazır: “Riyaziyyat müəllimi olan, hətta müxtəlif illərdə Bakı məktəblərində direktor vəzifəsinə kimi yüksələn İmran müəllim Ərdəbil vilayətindən idi. Ona görə də Səyavuş müəllimin Bakıda atası tərəfdən simsarı yoxdur”. (Onun yeganə oğlunu Rusiyada ermənilər öldürmüşdülər – İ.M.).

Həmin məqalədəki bu sətirləri oxuyanda kövrəlməmək olmur: “Anası Qəmərxanım Qarabağda – Ağdamda doğulub böyümüş, sonra da Bakıda Xarici Dillər İnstitutunu bitirmiş, alman dili ixtisasına yiyələnmiş və ömrünün sonuna qədər bu ali təhsil ocağında dərs demişdi. Böyük Vətən müharibəsində iştirak etmiş, sonradan hüquq təhsili almış, hüquq- mühafizə orqanlarında işləmiş dayılarını tez-tez xatırlayırdı. Yadımdadır, 2020-ci ilin noyabrında Azərbaycanın erməni faşizmi üzərində qələbəsi elan olunanda pıçiltıyla dedi: Kaş, anam, dayılarım bu günü görəydilər... Və bu sözün tamamında da iri, daha çox maviyə çalan gözləri doldu”.

Allah rəhmət eləsin!

Tofiq BAKIXANOV,
Xalq artisti, professor,
“Şöhrət” və “Şərəf” ordenli bəstəkar,
Prezident təqaüddçüsü